

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. birželio 14 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Algirdo Taminsko (pranešėjas) ir Dalios Vasarienės (kolegijos pirmininkė),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal suinteresuoto asmens M. P. kasacinį skundą dėl (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo 2022 m. gruodžio 7 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjos (*duomenys neskelbtini*) savivaldybės administracijos prašymą dėl suinteresuoto asmens M. P. būtiną hospitalizavimą ir (ar) izoliavimą pratęsimo, suinteresuotas asmuo viešojo įstaiga (*duomenys neskelbtini*) tuberkuliozės ligoninė.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių nutarčių dėl priverstinio hospitalizavimo pratęsimo apskundimo galimybę, aiškinimo ir taikymo.
2. Pareiškėja prašė skubos tvarka priimti sprendimą dėl suinteresuoto asmens M. P. būtiną hospitalizavimą ir (ar) izoliavimą VšĮ (*duomenys neskelbtini*) tuberkuliozės ligoninėje pratęsimo 6 mėnesių laikotarpiui.
3. Pareiškėja nurodė, kad M. P. serga atvira plaučių tuberkulioze, jam taip pat nustatyta gerklų tuberkuliozė, jis savavališkai kelis kartus pasišalina iš stacionaro, ambulatoriškai nesigydydė, nors jam būtina vartoti paskirtus vaistus kiekvieną dieną, yra pavojingas aplinkiniams, todėl būtina M. P. priverstinai izoliuoti ir gydyti.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismas 2022 m. rugsėjo 15 d. nutartimi prašymą tenkino – pratęsė M. P. priverstinę hospitalizaciją ir izoliavimą VšĮ (*duomenys neskelbtini*) tuberkuliozės ligoninėje 6 mėnesių laikotarpiui, termino pradžią skaičiuojant nuo aštuntos kalendorinės priverstinio hospitalizavimo VšĮ (*duomenys neskelbtini*) tuberkuliozės ligoninėje dienos.
5. Teismas nustatė šias faktines aplinkybes:
 - 5.1. M. P. serga atvira plaučių tuberkulioze ir išskiria į aplinką tuberkuliozės mikobakterijas, jis taip pat serga gerklų, trachėjos ir bronchų tuberkulioze;
 - 5.2. M. P. buvo gydytas (*duomenys neskelbtini*) tuberkuliozės ligoninėje, II tuberkuliozės diagnostikos ir gydymo skyriuje nuo 2022 m. kovo 25 d. iki 2022 m. birželio 14 d., tačiau savavališkai pasišalina iš gydymo įstaigos;
 - 5.3. pakartotinai M. P. buvo gydytas (*duomenys neskelbtini*) tuberkuliozės ligoninėje, II tuberkuliozės diagnostikos ir gydymo skyriuje nuo 2022 m. birželio 22 d. iki 2022 m. rugpjūčio 4 d., tačiau savavališkai pasišalina iš įstaigos, negrįžo;
 - 5.4. šeimos gydytojas bandė susisiekti su M. P., bet nepavyko; sužinota iš socialinės darbuotojos, jog pacientas girtauja;
 - 5.5. ambulatoriškai užtikrinti kontroliuojamo gydymo nėra galimybių dėl M. P. nepalankios socialinės aplinkos bei priklausomybės nuo alkoholio vartojimo;
 - 5.6. (*duomenys neskelbtini*) savivaldybės asmenų būtiną hospitalizavimą ir (ar) būtiną izoliavimą gydytojų specialistų komisija 2022 m. rugpjūčio 16 d. vykusiam posėdyje nusprendė M. P. būtiną tvarka hospitalizuoti ir izoliuoti VšĮ (*duomenys neskelbtini*) tuberkuliozės ligoninėje.
6. Teismo vertinimu, šios nustatytos aplinkybės patvirtina, kad M. P. sukelia realų pavojų aplinkinių sveikatai. Įvertinęs M. P. elgesį, kad jis savavališkai pasišalina iš gydymo įstaigos, netęsė jam skirto gydymo, vartojo alkoholį, atsižvelgdamas į jo ligos pobūdį, eigą ir progresavimą, prognozes, teismas nusprendė, kad viešasis interesas yra neabejotinai prioritetinis, leidžiantis taikyti būtiną hospitalizavimą, kad M. P. negalėtų pasišalinti iš gydymo įstaigos ir nuolat vartoti alkoholį, užkrėsti kitų asmenų, nes epidemiologiniu požiūriu jis kelia pavojų savo sveikatai ir gyvybei, yra labai pavojingas aplinkiniams.
7. (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismas, nagrinėjęs bylą pagal suinteresuoto asmens M. P. atskirąjį skundą, 2022 m. gruodžio 7 d. nutartimi apeliacinį procesą nutraukė.
8. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad pareiškimas dėl M. P. būtiną hospitalizavimo pratęsimo išnagrinėtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymu bei Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 579–582 straipsniuose nustatyta supaprastinto proceso tvarka, todėl priimta nutartis, kuria prašymas patenkintas, vadovaujantis CPK

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

9. Suinteresuotas asmuo M. P. kasaciniu skundu prašo panaikinti (*duomenys neskkelbtini*) apylinkės teismo 2022 m. rugsėjo 15 d. nutartį; panaikinti (*duomenys neskkelbtini*) apygardos teismo 2022 m. gruodžio 7 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti (*duomenys neskkelbtini*) apygardos teismui apeliacine tvarka. Kasacinis skundas yra grindžiamas šiais argumentais:

Nors, išimtinai pažodžiui aiškinant CPK 582 straipsnio 11 dalį, galima būtų sutikti su apeliacinės instancijos teismu, kad teismo nutartis išduoti leidimą priverstinai hospitalizuoti fizinį asmenį apeliacine tvarka neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos, tačiau toks teisės aiškinimas reikštų asmens teisės kreiptis į teismą, įtvirtintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje, pažeidimą. Pagal Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalį, konstitucinį teisinės valstybės principą, teisė apskusti pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą bent vienos aukštesnės instancijos teismui, kad būtų užtikrinta galimybė ištaisyti galimas klaidas, yra neatsiejama konstitucinės teisės kreiptis į teismą ir teisės į tinkamą teismo procesą dalis. Daugeliu atvejų apygardų teismai priima ir iš esmės išnagrinėja atskirusius skundus dėl asmenų priverstinio hospitalizavimo. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad nutartis asmenį priverstinai hospitalizuoti neskundžiama, neatitinka teisės į apeliaciją, kaip teisės į teisminę gynybą sudėtinės dalies, principo.

10. Pareiškėja atsiliepimu į kasacinį skundą prašo jį atmesti, (*duomenys neskkelbtini*) apygardos teismo 2022 m. gruodžio 7 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepinas grindžiamas šiais argumentais:

Žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo 9 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jei pacientas dėl sveikatos būklės tebėra pavojingas kitiems asmenims, būtinojo hospitalizavimo ir (ar) būtinojo izoliavimo terminą gali pratęsti tik teismas savivaldybės gydytojo motyvuotu prašymu. Tokie prašymai išnagrinėjami CPK 579–582 straipsniuose nustatyta tvarka. Kaip matyti iš CPK 582 straipsnio 11 dalies, teismo nutartis išduoti leidimą priverstinai hospitalizuoti fizinį asmenį apeliacine tvarka neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos. Kadangi teisinis reglamentavimas nenustato galimybės apskusti teismo nutartį, kuria išduotas leidimas priverstinai hospitalizuoti fizinį asmenį, kaip teisingai nurodė apeliacinės instancijos teismas, tokia nutartis negali būti apeliacijos objektas. Toku atveju apeliacinis procesas, pradėtas pagal suinteresuoto asmens M. P. atskirąjį skundą, skundžiama nutartimi pagrįstai nutrauktas.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl teisės apeliacine tvarka skusti teismo nutartį, kuria patenkintas pareiškimas dėl asmens būtinojo hospitalizavimo pratęsimo

11. Kasaciniame skunde yra keliamas klausimas, ar pirmosios instancijos teismo nutartis, kuria patenkintas pareiškimas dėl asmens būtinojo hospitalizavimo pratęsimo, gali būti skundžiama apeliacine tvarka. Byloje pareiškėja prašė teismo priimti sprendimą dėl suinteresuoto asmens M. P. būtinojo hospitalizavimo ir (ar) izoliavimo pratęsimo 6 mėnesių laikotarpiui. Suinteresuotas asmuo M. P. su tokiu prašymu ir pirmosios instancijos teismo nutartimi, kuria prašymas patenkintas, nesutiko ir pateikė atskirąjį skundą, tačiau pagal jį pradėtą apeliacinį procesą apeliacinės instancijos teismas nutraukė konstatavęs, kad pirmosios instancijos teismo nutartis šiame procese yra neskundžiama apeliacine tvarka. Suinteresuoto asmens M. P. nuomone, apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino CPK 582 straipsnio 11 dalies nuostatas, todėl neteisingai nurodė, kad teismo nutartis dėl asmens būtinojo hospitalizavimo pratęsimo yra neskundžiama, ir nepagrįstai nutraukė apeliacinį procesą.
12. Teisė į teismo sprendimo peržiūrą apeliacine tvarka yra sudėtinė teisės į teisminę gynybą dalis. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose (pvz., 2006 m. sausio 16 d., 2006 rugsėjo 21 d., 2007 m. spalio 24 d. ir kt.) ne kartą yra pažymėjęs, kad įstatymu turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą būtų galima apskusti bent vienos aukštesnės instancijos teismui. Kartu pažymima, kad Konstitucija nereikalauja įstatymu užtikrinti galimybę apskusti bet kurį byloje priimtą teismo procesinį sprendimą (ne baigiamąjį aktą); šioje srityje galimos įvairios išimtys.
13. CPK XXXIX skyriuje išvardytos įvairios bylos, kuriose teismai vykdo apsaugines ar kontrolės funkcijas ir kurios nagrinėjamos šiame skyriuje nustatyta tvarka. Prašymai dėl teismo leidimų veiksams atlikti išdavimo, pareiškimų ar faktų patvirtinimo, turto administravimo, paveldėjimo procedūrų taikymo ir kiti klausimai, pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą ir kitus įstatymus nagrinėtini supaprastinto proceso tvarka, nagrinėjami šiame skyriuje nustatyta tvarka, jeigu šis kodeksas nenustato kitos tokių prašymų nagrinėjimo tvarkos (CPK 579 straipsnis).
14. CPK XXXIX skyriaus normos (CPK 579–582 straipsniai) reglamentuoja bylų nagrinėjimą ypatingosios teisenos tvarka. Ypatingoji teisena skirta nagrinėti bylas, kuriose įprastai nėra sprendžiami ginčai dėl teisės. Ypatingosios teisenos tikslas yra patikrinti ir apsaugoti neginčijamas teises, t. y. ne pažeistos materialiosios subjektinės teisės gynimas, o tinkamas tam tikrų materialiosios teisės normų įgyvendinimas, sąlygų joms įgyvendinti siekiant įtvirtinti tam tikras asmens materialiąsias subjektines teises konstatavimas ir įtvirtinimas. Atsižvelgiant į nurodytą ypatingosios teisenos tikslą ir supaprastintame procese sprendžiamų klausimų pobūdį, jo nulemtą būtiną užtikrinti proceso operatyvumą, nustatyti ir teisinio reguliavimo ypatumai teismo procesinių sprendimų, priimtų nagrinėjant bylą ypatingosios teisenos tvarka, peržiūrai.
15. Šiame CPK skyriuje nustatyta tvarka nagrinėjami ir prašymai dėl asmenų, sergančių pavojingomis ar ypač pavojingomis užkrečiamosiomis ligomis, priverstinio hospitalizavimo pratęsimo ilgesniam nei 7 kalendorinės dienos terminui (Žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo 9 straipsnio 2, 3 dalys).
16. CPK 582 straipsnio 11 dalyje nustatyta, kad teismo nutartis išduoti leidimą, patvirtinti pareiškimą ar faktus, išskyrus nutartį leisti paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą arba atsisakyti duoti šį leidimą, apeliacine tvarka neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos, tačiau teismo atsisakymas išduoti leidimą, patvirtinti pareiškimą ar faktą neatima iš pareiškėjo teisės, pasikeitus aplinkybėms, pakartotinai kreiptis į teismą dėl leidimo išdavimo, pareiškimo ar fakto patvirtinimo.
17. Taigi CPK 582 straipsnio 11 dalyje nutartims išduoti leidimą, patvirtinti pareiškimą ar faktus, išskyrus nutartį leisti paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą arba atsisakyti duoti šį leidimą, peržiūros apeliacine tvarka galimybė neįtvirtinta. Teisėjų kolegija pažymi, kad šis CPK 582 straipsnio 11 dalyje įtvirtintas apeliacijos ribojimas turi būti aiškinamas atsižvelgiant į materialiosios teisės, dėl kurios prašoma atitinkamo teismo leidimo, turinį, teismo leidimo pasekmes šioms teisėms.

18. Šiame kontekste pažymėtina, kad asmens priverstinis hospitalizavimas yra jo teisės į laisvę ir asmens neliečiamumą apribojimas. Žmogaus teisė į laisvę pripažįstama viena pagrindinių žmogaus teisių ir įtvirtinama tiek nacionaliniais (Konstitucijos 20 straipsnio 1, 2 dalys), tiek ir tarptautiniais teisės aktais (Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 5 straipsnis) bei tarptautinių žmogaus teisių gynimo institucijų jurisprudencijoje. Taigi teismo nutartis leisti pratęsti asmens priverstinį hospitalizavimą susijusi su *pamatinės* asmens teisės į laisvę ir asmens neliečiamumą ribojimu, be kita ko, nagrinėjamos bylos atveju, su šio klausimo išsprendimu reikšmingam (6 mėn.) laikotarpiui. Atsižvelgiant į tai, šios kategorijos bylos neturėtų būti laikomos išimtimi iš teisiniame reglamentavime ir teismų praktikoje suformuluotų asmens teisės į teisingą procesą standartų, be kita ko, užtikrinant ir suinteresuoto asmens teisę į apeliaciją. Vien tai, kad klausimas dėl priverstinio hospitalizavimo termino pratęsimo pirmosios instancijos teismo sprendžiamas supaprastinto proceso tvarka dėl būtinybės užtikrinti proceso operatyvumą, o nutartis vykdoma skubiai (Žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo 9 straipsnio 3 dalis), nesudaro prielaidų riboti suinteresuoto asmens, dėl kurio priimtas teismo procesinis sprendimas pratęsti priverstinio hospitalizavimo terminą, teisę apskusti tokį sprendimą apeliacinės instancijos teismui. Priešingas aiškinimas neatitiktų oficialiosios konstitucinės doktrinos dėl proceso šalies teisės apskusti pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą bent vienos aukštesnės instancijos teismui.
19. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas skundžiama nutartimi netinkamai taikė civilinio proceso teisės normas, dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis naikintina ir byla perduotina nagrinėti apeliacinės instancijos teismui (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

20. Kasaciniame teisme išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, nepatirta. Suinteresuotam asmeniui M. P. kasaciniame teisme teikta antrinė valstybės garantuojama teisinė pagalba. Pareiškėja bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme nepatyrė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Panaikinti (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo 2022 m. gruodžio 7 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismui apeliacine tvarka.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Goda Ambrasaitė-Balynienė

Algirdas Taminskas

Dalia Vasarienė